



# Broedvogels van het Hollandse Hout in 2010

Willem van Manen en Symen Deuzeman (SOVON)



SOVON-inventarisatierapport 2011/02  
Dit rapport is samengesteld in opdracht van  
Staatbosbeheer, Regio Oost



# Broedvogels van het Hollandse Hout in 2010

Willem van Manen en Symen Deuzeman (SOVON)



SOVON-inventarisatierapport 2011/03  
Dit rapport is opgesteld in opdracht van  
Staatbosbeheer, Regio Oost



**Colofon**

Copyright 2011

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer Regio Oost door Willem van Manen en Symen Deuzeman(SOVON).

Als volgt citeren: van Manen W. en Deuzeman S. 2011. Broedvogels van het Hollandse Hout in 2010. SOVON-inventarisatierapport 2011/03 SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's omslag: Willem van Manen

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOVON en/of de opdrachtgever.

## Inhoud

1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	6
3. Werkwijze en omstandigheden in 2010	8
4. Resultaten	10
4.1. Integraal gekarteerde soorten	10
4.2. Proefvlakken waarin alle soorten werden gekarteerd	10
4.3. Vergelijking met de situatie in 1999	10
4.4. Soortbesprekingen	12
4.5. Niet-broedvogels en overige fauna	15
5. Conclusies en aanbevelingen	17
6. Literatuur	18
Bijlage verspreidingskaarten (volgende pagina's)	





## 1. Inleiding

In het voorjaar van 2010 werd het Hollandse Hout (893 ha) in Zuidelijk Flevoland geïnventariseerd op broedvogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit in opdracht van Staatsbosbeheer Regio Oost. De inventarisatie had ten doel de betekenis van het gebied of delen daarvan voor broedvogels vast te stellen en eventueel beheer te evalueren.

Het basismateriaal is opgeslagen op het SOVON-bureau te Nijmegen. Digitale bestanden van de waarnemingen zijn terug te vinden in de archieven van SOVON en Staatsbosbeheer.

Voor hulp in het veld en/of totstandkoming van het rapport danken wij Henk Hupkes, Sylvia de Laat, Frank de Roder, Jaap Rouwenhorst, Leo Smits en Francien Vuijsters.



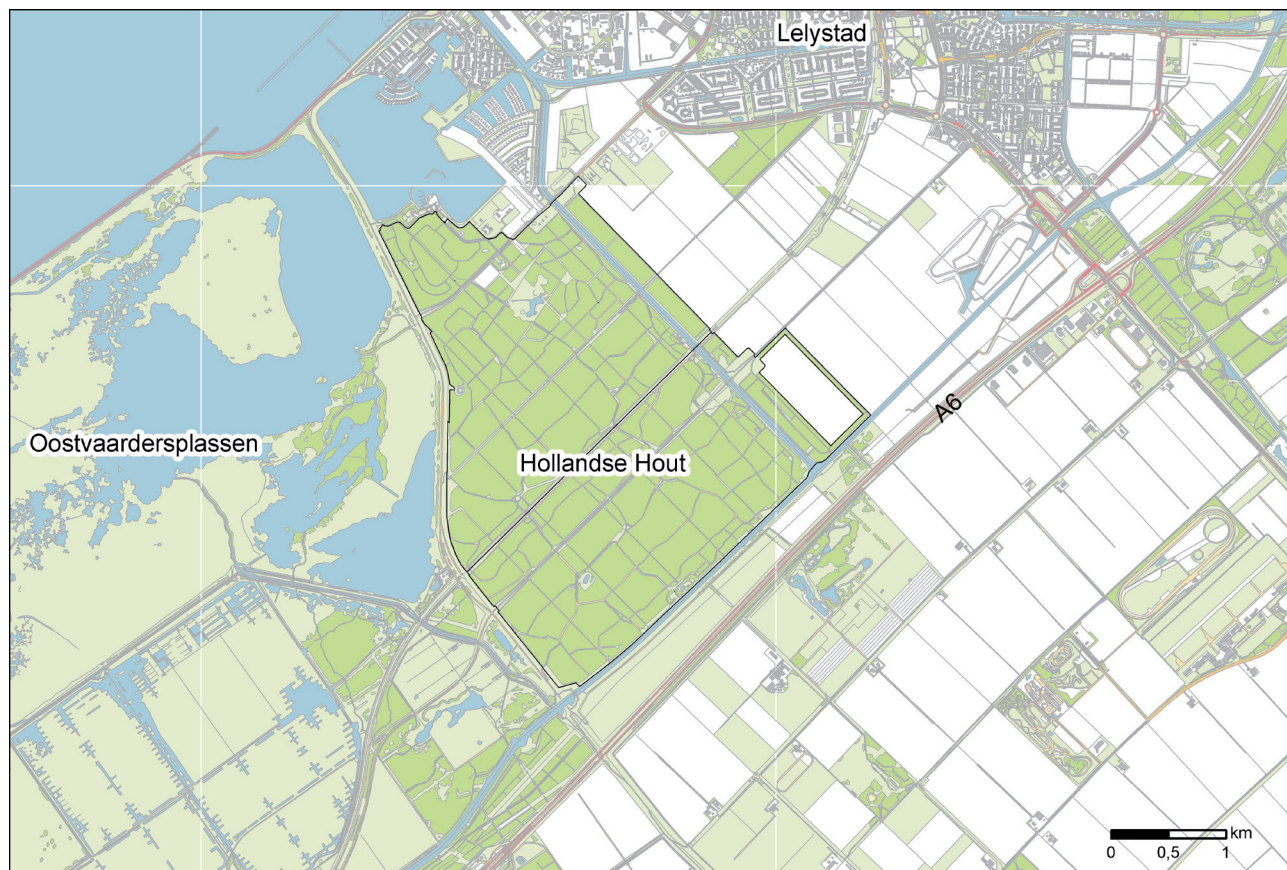
*Het Hollandse Hout zoals een Buizerd het vanaf zijn nest bekijkt (vak 127).*



## 2. Gebiedsbeschrijving

Het Hollandse Hout heeft een oppervlakte van 893 ha en ligt tussen Lelystad en de Oostvaardersplassen, waarvan het langs de hele westgrens is gescheiden door de Knardijk (Figuur 1). De noordrand grenst aan een camping en de ter plekke vrij open

bebouwing van Lelystad en aan de oostrand grenzen uitgestrekte akkers. Langs de zuidrand loopt de Lage Vaart en niet heel ver daar achter de A6. Het gebied wordt door de spoorlijn Almere-Lelystad in tweeën gesneden.



Figuur 1. Overzicht van het Hollandse Hout (893 ha) in en inbedding in het landschap.



Figuur 2. Leeftijden en boomsoorten in het Hollandse Hout in 2010 (Bron Staatsbosbeheer Regio Oost).



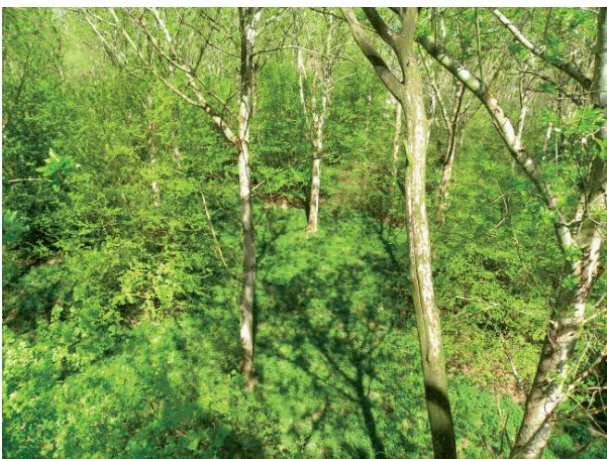
Het Hollandse Hout is vanaf 1968 aangeplant op klei. Bos beslaat met 822 ha 92% van de oppervlakte. De overige oppervlakte bestaat uit verspreide graslandjes, groenstroken en enkele met riet omzoomde plasjes.

Het grootste deel van het bos is aangeplant in de eerste vijf jaar (Figuur 2) en bestaat uit populierenbos (432 ha). Overige loofhoutsoorten beslaan 345 ha met als belangrijkste soorten: es (104 ha), zomereik (69 ha), esdoorn (61 ha), wilg (38 ha), beuk (27 ha), linde (13 ha) en zoete kers (10 ha). Overige loofhoutsoorten (berk, zwarte els, plataan, iep en haagbeuk) beslaan elk minder dan 10 ha. Naaldbout in de vorm van sparrenbos (45 ha) komt verspreid voor in over het algemeen kleine percelen. Belangrijkste soorten zijn fijnspar (25 ha) en sitkaspar 12 ha).

De meeste percelen zijn ongemengd, maar mengingen van zwarte els en fijnspar, zomereik en zoete kers kwamen geregeld voor. Veel populierenpercelen waren bovendien voorzien van een rand liguster, meidoorn en andere struikachtige gewassen.

Binnen de percelen vormden brandnetel en kleeftkruid de belangrijkste ondergroei. Zelfs in de fijnsparpercelen was een goed ontwikkelde vegetatie van deze soorten aanwezig. In het vroege voorjaar was deze ondergroei nog vrijwel onzichtbaar, mogelijk deels vanwege de sneeuw in de voorgaande winter, die de dode brandnetelstengels had gelegerd. Maar alras schoot de dichte vegetatie op en bereikte lokaal hoogtes van meer dan twee meter. Vanwege de menging met kleeftkruid waren de meeste percelen in de loop van mei vrijwel ontoegankelijk geworden. Alleen in dichte essen- en esdoornpercelen was een kruidlaag hoegenaamd afwezig.

In de zuidoostelijke helft van het Hollandse Hout werd voorafgaand aan de kartering een tamelijk grootschalige dunning uitgevoerd, waarna het de bedoeling is het bos als begrazingsgebied te koppelen aan de Oostvaardersplassen. Onderstaande foto's geven een indruk van het bos anno 2010.



Enkele afbeeldingen van populierenpercelen: Boven vak 130 n vanaf de bodem (links) en gezien vanuit buizerdnest (rechts). Onder links vak 132k en 159q, beide vanuit buizerdnest.



### 3. Werkwijze en omstandigheden in 2010

#### *Weersomstandigheden*

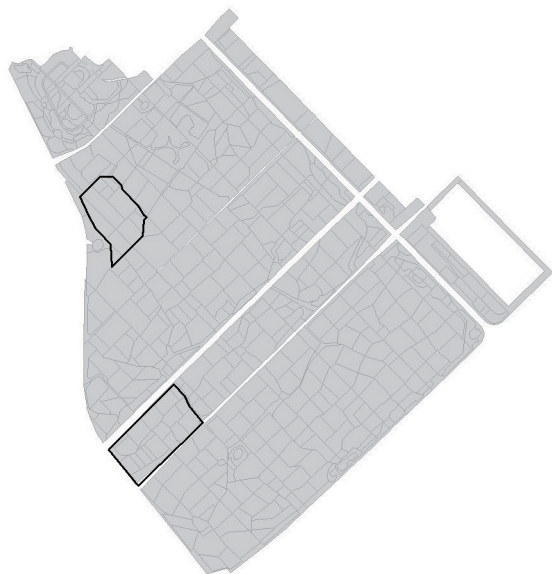
Aan het voorjaar van 2010 ging een matig koude winter vooraf met enkele stevige vorstperiodes in januari en februari die voor wintergevoelige soorten leidde tot verhoogde sterfte. Het weer tijdens de inventarisatiemaanden in maart-juni was aanvankelijk aan de koude kant, maar verder geschikt om te inventariseren.

#### *Overige condities voor vogels*

Het was een matig veldmuizenjaar en lokaal was sprake van rupsenplagen in zomereik, maar in het Hollandse Hout was daar weinig van te merken.

#### *Keuze van geïnventariseerde soorten*

Alleen enkele algemene soorten (Winterkoning, Roodborst, Merel, Goudhaan, Tjiftjaf, Fitis, Zwarte Mees, Koolmees, Pimpelmees, Gaai en Vink) zijn niet integraal geïnventariseerd, omdat kartering van deze soorten een andere aanpak vereist en vooral veel meer tijd kost. Deze soorten zijn wel gekarteerd in twee proefvlakken van 19,6 en 26,8 ha (Figuur 3).



*Figuur 3. Ligging van de twee proefvlakken waarin alle soorten werden gekarteerd.*

#### *Veldwerk*

Het veldwerk is uitgevoerd door twee waarnemers. Symen Deuzeman deed het deel ten zuiden van de spoorlijn (439 ha), Willem van Manen het deel ten noorden daarvan (454 ha).

Er werden vijf integrale inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart t/m juni en in juli werd een extra bezoek gebracht waarbij vanaf de Knardijk, met ruim zicht over het gebied, werd gezocht naar Wespddieven (Tabel 1). Willem van Manen besteedde 75 uur en 5 minuten aan veldwerk,

wat neerkomt op 9,9 min/ha. Symen Deuzeman besteedde 90 uur en 30 minuten, resulterend in 12,4 min/ha.

De meeste bezoeken werden 's ochtends gebracht, vanaf ongeveer een uur voor zonsopgang. In mei en juni werden schemerrondes gemaakt. De kartering werd lopende en fietsend uitgevoerd. Vooral tijdens de eerste rondes werden percelen doorkruist, waarbij nesten van roofvogels werden gezocht. Later in het seizoen was dat vrijwel niet meer mogelijk, vanwege de hoog opgeschoten vegetatie van brandnetels en kleeftkruid. Bij alle soorten is veel aandacht besteed aan uitsluitende waarnemingen.

*Tabel 1. Bezoekdata en tijden in het Hollandse Hout in 2010.*

Datum	Inv.	Begintijd	Eindtijd
24-mrt	WvM	6:45	17:15
25-mrt	WvM	6:25	10:30
7-apr	WvM	7:00	17:00
27-apr	WvM	11:00	19:15
4-mei	WvM	5:05	16:30
27-mei	WvM	2:45	17:05
5-jun	WvM	13:00	18:30
16-jun	WvM	13:00	20:30
29-jun	WvM	19:30	23:00
22-mrt	SD	8:30	17:20
24-mrt	SD	7:45	16:50
9-apr	SD	7:10	16:40
10-apr	SD	8:00	15:00
27-apr	SD	6:15	19:00
4-mei	SD	5:20	16:15
27-mei	SD	5:15	18:00
16-jun	SD	18:30	20:45
18-jun	SD	7:45	15:00
21-jun	SD	21:40	23:50
20-jul	SD	9:30	17:30

#### *Uitwerking en interpretatie*

Waarnemingen zijn vanaf de (papieren) veldkaart overgezet in de database van SOVON, waarbij meestal de standaard-broedcode (territoriaal gedrag of paar) werd meegegeven, maar in geval van zeldzame soorten en nestvondsten, deze code werd aangepast. De waarnemingen zijn geclusterd tot territoria met behulp van het door Sovon ontwikkelde autoclusterprogramma volgens de criteria in van Dijk & Boele (2011). Vanwege het kleinere aantal bezoeken dan vereist in het BMP (het onderzoek waarvoor dit programma initieel werd ontwikkeld), zijn de criteria op enkele fronten versoepeld: De voorstedatumgrens (datum waarna een waargenomen

vogels als broedvogel wordt bestempeld) is met vijf dagen vervroegd en voor een territorium is slechts één (in van Dijk & Boele 2011 soms meer) geldige waarneming tussen de datumgrenzen nodig. In geval van drie of meer waarnemingen per geclusterd territorium is een maximale afstand tussen de uiterste waarnemingen aangehouden van 1,5 maal de fusie-afstand (maximale afstand tussen twee niet-uitsluitende waarnemingen om nog tot

hetzelfde territorium te worden gerekend). Doordat tijdens de gebiedskarteringen (zoals onderhavige) vaak gebieden worden gekarteerd die groter zijn dan het gemiddelde BMP-proefvlak en verspreiding een belangrijke component is in dit type onderzoek, zijn enkele fusie-afstanden vergroot van 100 naar 200 m, van 200 naar 300 m en van 300 naar 500 m (zie criteria afgedrukt op verspreidingskaarten).



Symen Deuzeman maakt aantekeningen tussen de bijna manshoge brandnetels in het nestvak van een Buizerd. Hollandse Hout 16 juni 2010.

## 4. Resultaten

### 4.1. Integraal gekarteerde soorten

Er werden 57 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan er 47 integraal werden gekarteerd. Aantallen en dichtheden staan in Tabel 2. Acht soorten staan op de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels (van Beusekom *et al.* 2004).

### 4.2. Proefvlakken waarin alle soorten werden gekarteerd

In twee proefvlakken van 19,6 en 26,8 ha (Figuur 3) zijn alle soorten broedvogels gekarteerd. In die volgorde waren Zwartkop, Zanglijster, Merel, Tjiftjaf en Winterkoning de meest talrijke broedvogels (Tabel 3). De hogere dichtheden in de proefvlakken ten opzichte van het hele gebied voor een aantal soorten zijn mogelijk een gevolg van het feit dat het proefvlak in verband met soorten die alleen kort rond zonsopgang zingen (Merel, Roodborst, Zanglijster) vaak als eerste werd bezocht, mede omdat veel andere soorten zo vroeg op de dag nog niet optimaal actief zijn. Van bijvoorbeeld de Zanglijster werd in de proefvlakken een driemaal zo hoge dichtheid vastgesteld als in het hele gebied. Vooral ook een deel van proefvlak 1, dat bestond uit ooit omgewaaid en niet opgeruimd populierenbos met dicht opgeschoten struiklaag, bevatte hoge dichtheden aan broedvogels.

De dichtheid van alle soorten bij elkaar was hoog, ongeveer een factor 1,5 hoger dan onder vergelijkbare werkwijze werd vastgesteld in het Voorsterbos in de Noordoostpolder in 2009 (van Manen & Deuzeman 2009).

### 4.3. Vergelijking met de situatie in 1999

In 1999 is het Hollandse Hout onder min of meer dezelfde werkwijze gekarteerd door Rolf Griffioen (Griffioen & Wymenga 2000). Nu, elf jaar later is er het een en ander veranderd (Tabel 4):

Ganzen kregen vaste voet aan de grond, maar eenden namen in aantal af. De Roofvogels bleven in grote lijnen gelijk in aantal. Soorten van moerassige omstandigheden namen in aantal af of verdwenen. Dit geldt zowel voor de ralachtigen als voor de rietzangvogels.

Vogels van jong bos en struweel namen in aantal af (Zomertortel, Boompieper, Nachtegaal, Spotvogel, Braamsluiper, Grasmus, Groenling en Putter). Soorten van ouder bos namen in het algemeen in aantal toe (spechten, Boomklever, Boomkruiper en Appelvink). Voor deze soorten geldt dat de aantalsverandering een logisch gevolg is van de

Tabel 2. Aantallen van integraal gekarteerde broedvogels in het Hollandse Hout (893 ha) in 2010. Soorten op de Rode Lijst (van Beusekom *et al.* 2004) staan vetgedrukt.

Soort	Aantal	N/100 ha
Dodaars	2	0,2
Fuut	3	0,3
Grauwe Gans	6	0,7
Nijlgans	1	0,1
Krakeend	2	0,2
Wilde Eend	15	1,7
Kuifeend	1	0,1
Wespendief	1	0,1
Havik	4	0,4
Sperwer	5	0,6
Buizerd	20	2,2
Waterhoen	1	0,1
Meerkoet	3	0,3
Holenduif	3	0,3
Houtduif	53	5,9
<b>Zomertortel</b>	<b>1</b>	<b>0,1</b>
<b>Koekoek</b>	<b>6</b>	<b>0,7</b>
Grote Bonte Specht	84	9,4
Kleine Bonte Specht	7	0,8
Boompieper	3	0,3
Witte Kwikstaart	2	0,2
Heggenmus	60	6,7
<b>Nachtegaal</b>	<b>5</b>	<b>0,6</b>
Blauwborst	1	0,1
Zanglijster	241	27,0
Grote Lijster	4	0,4
Sprinkhaanzanger	5	0,6
Rietzanger	1	0,1
Bosrietzanger	64	7,2
Kleine Karekiet	35	3,9
Grasmus	16	1,8
Tuinfluitier	185	20,7
Zwartkop	397	44,5
<b>Grauwe Vliegenvanger</b>	<b>3</b>	<b>0,3</b>
Staartmees	41	4,6
<b>Matkop</b>	<b>35</b>	<b>3,9</b>
Boomklever	36	4,0
Boomkruiper	81	9,1
<b>Wielewaal</b>	<b>9</b>	<b>1,0</b>
Zwarte Kraai	4	0,4
<b>Huisbus</b>	<b>1</b>	<b>0,1</b>
Groenling	43	4,8
Putter	33	3,7
<b>Kneu</b>	<b>1</b>	<b>0,1</b>
Kruisbek	1	0,1
Appelvink	181	20,3
Rietgors	1	0,1



Tabel 3. Aantallen en dichtheden van broedvogels in twee proefvlakken van resp. 19,6 en 26,8 ha (Figuur 3) in het Hollandse Hout in 2010.

Soort	Proefvlak1		Proefvlak2		Totaal	
	Aantal	n/10 ha	Aantal	N/10 ha	Aantal	n/10 ha
Sperwer	1	0,5	1	0,4	2	0,4
Buizerd	1	0,5	0	0,0	1	0,2
Houtduif	3	1,5	5	1,9	8	1,7
Grote Bonte Specht	2	1,0	5	1,9	7	1,5
Kleine Bonte Specht	0	0,0	1	0,4	1	0,2
Winterkoning	15	7,7	11	4,1	26	5,6
Heggenmus	3	1,5	4	1,5	7	1,5
Roodborst	10	5,1	4	1,5	14	3,0
Merel	20	10,2	13	4,9	33	7,1
Zanglijster	20	10,2	16	6,0	36	7,8
Bosrietzanger	0	0,0	1	0,4	1	0,2
Grasmus	0	0,0	2	0,7	2	0,4
Tuinfluit	6	3,1	13	4,9	19	4,1
Zwartkop	18	9,2	19	7,1	37	8,0
Tjiftjaf	10	5,1	18	6,7	28	6,0
Fitis	3	1,5	6	2,2	9	1,9
Goudhaan	1	0,5	2	0,7	3	0,6
Staartmees	1	0,5	2	0,7	3	0,6
Matkop	1	0,5	3	1,1	4	0,9
Pimpelmees	5	2,6	8	3,0	13	2,8
Koolmees	4	2,0	6	2,2	10	2,2
Boomklever	0	0,0	1	0,4	1	0,2
Boomkruiper	3	1,5	4	1,5	7	1,5
Gaai	1	0,5	3	1,1	4	0,9
Vink	10	5,1	12	4,5	22	4,7
Putter	2	1,0	0	0,0	2	0,4
Appelvink	8	4,1	9	3,4	17	3,7
<i>Totaal</i>	<i>148</i>	<i>75,5</i>	<i>169</i>	<i>63,1</i>	<i>317</i>	<i>68,3</i>

successie in het bos.

Dat in 2010 geen Ransuilen werden gevonden, kan een gevolg zijn geweest van het povere muizenjaar (in tegenstelling tot 1999 dat als een goed muizenjaar te boek staat).

Minder logisch zijn het verdwijnen van Houtsnip, die de afgelopen decennia sterk afnam in de polderbossen, maar alleen verdween uit bossen die puur op kleigrond zijn aangeplant (zie bijvoorbeeld Deuzeman 2003 versus Miedema 2007). Ook de afname van Vuurgoudhaan, Grauwe Vliegenvanger en Wielewaal (in alle polderbossen) is moeilijk te verklaren aan de hand van veranderingen in de bosstructuur en is aanzienlijk sterker dan de landelijke trend.

Toename van de Matkop (die het landelijk slecht doet), heeft in het Hollandse Hout, dat voornamelijk is aangeplant rond 1970, waarschijnlijk te maken met het geschikt worden van hardhout en naaldhoutpercelen. Bij ouder worden van het bos verdwijnt deze soort in de regel en maakt dan plaats voor de Glanskop.

De sterke afname van de Koekoek is niet te verklaren uit bijvoorbeeld de afname van waardvogels. Vermoedelijk is het verschil in aantal vooral een gevolg van het verschil in waarnemer. In 2010 letten we sterk op simultaan roepende mannetjes (veelal voor zonsopgang) die over grote afstanden zijn te horen en hielden rekening met grote verplaatsingen later op de dag. Veel waarnemers nemen het minder nauw met uitsluitende waarnemingen van roepende Koekoeken.



Tabel 4. Vergelijking van broedvogelaantallen in het Hollandse Hout in 1999 en 2010

Soort	1999	2010
Dodaars	1	2
Fuut	2	3
Grauwe Gans	0	6
Nijlgans	0	1
Krakeend	5	2
Kuifeend	5	1
Wespendief	1	1
Havik	4	4
Sperwer	7	5
Buizerd	16	20
Waterral	1	0
Waterhoen	3	1
Meerkoet	10	3
Kleine Plevier	1	0
Houtsnip	14	0
Holenduif	1	3
Houtduif	0	53
Turkse Tortel	1	0
Zomertortel	16	1
Koekoek	34	6
Ransuil	3	0
Grote Bonte Specht	63	84
Kleine Bonte Specht	2	7
Boompieper	13	3
Nachtegaal	11	5
Blauwborst	3	1
Gekraagde Roodstaart	1	0
Grote Lijster	2	4
Sprinkhaanzanger	24	5
Rietzanger	1	1
Bosrietzanger	79	64
Kleine Karekiet	47	35
Spotvogel	2	0
Braamsluiper	3	0
Grasmus	48	16
Fluiter	1	0
Vuurgoudhaan	7	0
Grauwe Vliegenvanger	6	3
B. Vliegenvanger	1	0
Matkop	23	35
Boomklever	0	36
Boomkruiper	17	81
Wielewaal	18	9
Zwarte Kraai	4	4
Huisemus	0	1
Groenling	88	43
Putter	41	33
Kneu	0	1
Kruisbek	0	1
Appelvink	104	181
Rietgors	2	1

#### 4.4. Soortbesprekingen

##### DODAARS, 2 territoria

Dodaarzen werden waargenomen in de twee grootste, met riet omzoomde plasjes in het gebied. Beide territoria zijn gebaseerd op meerdere waarnemingen in maart-mei.

##### GRAUWE GANS, 6 territoria

Grauwe Ganzen hielden zich op in of bij dezelfde plasjes als de dodaarzen en foerageerden op de omringende grasveldjes. Territoria zijn gebaseerd op in tweetallen verblijvende ganzen. Er liepen wel meer ganzen groepsgewijs rond, in totaal ongeveer 30. Hoewel theoretisch kan zijn gebroed in de rietkragen, bestonden geen aanwijzingen voor nesten en zijn geen jongen waargenomen.

##### KRAKEEND, 2 territoria

Beide territoria berusten op twee waarnemingen. In één geval werd eind mei een vrouwtje uit de dichte laagkleefkruidenbrandnetel in een populierenperceel gejaagd, op ongeveer 50 m van de brede vaart die het Hollandse Hout in het noordoosten doorsnijdt. Waarschijnlijk had de vogel hier een nest.

##### WESPENDIEF, 1 territorium

Het territorium berust op een waarneming van een mannetje dat op 20 juli boven het Hollandse Hout werd gezien door Symen Deuzeman. Later in juli werden diverse malen Wespendieven waargenomen door Sylvia de Laat en Francien Vuijsters.

##### HAVIK, 4 territoria

Broedbiologische gegevens staan in tabel 5. Bij twee nesten waren we te laat met ringen en stonden de jongen al op de nestrand. In populierenbos met een hoge ondergroei van brandnetel is het niet raadzaam om in geval van grote nestjongen de nestboom te beklimmen vanwege gevaar van afspringen van de jongen. Ook het tellen van de jongen vanaf de grond is onder dergelijke condities (nest op grote hoogte) vrijwel niet mogelijk. In deze beide nesten moet de eileg zijn gestart rond begin april. Het legbegin van 27 april in vak 161 is uitzonderlijk. Hoewel we wel nesten in de omgeving hebben gezocht en beklommen, vonden we geen aanwijzingen dat het ging om een vervolglegsel. Het vrouwtje van dit nest was overigens bijzonder fel en attaqueerde de ringer keer op keer (foto).

Op de nesten werden slechts vier prooien aangetroffen: Een Gaai, Grote Bonte Specht, Houtsnip en een Zanglijster.

##### SPERWER, 5 territoria

We stelden vijf territoria vast, waarin vier nesten werden gevonden. In het vijfde territorium werd tweemaal een roepend vrouwtje gezien en gehoord, er lag verse poep en er waren een paar oude nesten



Links de felle havikmoeder van vak 161, klaar voor de aanval. Rechts vierlegsel in vak 122b. Bij gebrek aan groen loof heeft deze Havik de hele nestkom bekleed met repen populierenbast.

Tabel 5. Broedbiologische gegevens van Haviken in het Hollandse Hout in 2010.

Vak	Boomsoort	Legbegin	Eieren	Jongen	Uitgevlogen
122b	Populier	?	4	+	+
132l	Fijnspar	8-apr	3	3	3
154f	Populier	?	3	+	+
161n	Populier	27-apr	2	2	2

Tabel 6. Broedbiologische gegevens van Sperwers in het Hollandse Hout in 2010

Vak	Boomsoort	Legbegin	Eieren	Jongen	Uitgevlogen
123l	-	-	0	0	0
126f	Sitka	7-mei	4	4	4
129a	Fijnspar	6-mei	6	6	6
132p	Sitka	5-mei	5	5	1
160d	Sitka	?	4	0	0

aanwezig in dit vakje van sitka, gemengd met grauwe els. Op enkele locaties werden oude nesten gevonden, zonder dat het territorium in 2010 bezet was. Dit wijst erop dat er soms meer Sperwers in het gebied broedden.

Vergeleken met de situatie elders en in het afgelopen decennium, begonnen de Sperwers in het Hollandse hout laat met eileg, maar legfels hadden een normale omvang. Van de nesten die in Tabel 6 als uitgevlogen zijn geboekstaafd, is niet helemaal zeker of ze daadwerkelijk zijn uitgevlogen omdat ze niet in een laat stadium zijn gecontroleerd. Mogelijk is het beeld dat we hier schetsen dus te rooskleurig.

#### BUIZERD, 20 territoria

In alle territoria werd een nest gevonden (Tabel 7). De meeste nesten zaten in populier, sommige in fijnspar. In tenminste 15 (75%) van de nesten werden eieren gelegd, 2x1, 12x2 en 1x3. Een aantal nesten mislukte in de ei- of vroege jongenfase en in vier nesten stierf een deel van de jongen voor uitvliegen. In totaal vlogen 13 jongen uit, wat neerkomt op 1,3 jongen per succesvol broedgeval en 0,8 jongen per

aanwezig paar. Dit zijn vrij normale waarden voor Nederlandse Buizerds.

Bij één buizerdnest (158k) werd op 27 april een slapende Boommarter aangetroffen onder het nest, in feite tussen het nest en de dikke populierenvork waarin het was gebouwd. Na wat porren verliet de marter zijn slaapplek en vluchtte langs een van de nesttakken omhoog. Merkwaardig genoeg bebroedde de Buizerd de eieren alsof er niets aan de hand was en is het legsel gewoon uitgekomen en het jong uitgevlogen. Predatie van legfels en broedsels van Buizerd en Havik door Boommarter is niet ongewoon, maar kennelijk kunnen ze ook vreedzaam in elkaars nabijheid vertoeven.

Tijdens meten of ringen van de jongen werden in totaal 32 prooien op de nesten aangetroffen: 1 Postduif, 1 Winterkoning, 5 Merel, 12 Zanglijster, 1 Tjiftjaf, 1 Groenling, 1 Vink, 1 ongedetermineerde zangvogel, 2 Mol, 2 Rosse Woelmuis, 1 Veldmuis en 1 Haas. Met uitzondering van de Postduif betrof het nestjonge of net uitgevlogen jonge vogels.





Linksboven typisch buizerdnest in populierenvork vak 124d, daarnaast legsel in nest bekleed met fijnsparakjes vak 161t. Onder jong van c. 12 dagen oud in nest belegd met zoete kers en daarnaast de slapende Boomarter in een uitgekrabd hol in de basis van een bezet buizerdnest in vak 158k.

Tabel 7. Broedbiologische gegevens van de Buizerd in het Hollandse Hout in 2010.

Vak	Boomsort	Legbegin	Eieren	Jongen	Uitgevlogen
107e	Fijnspar	-	0	0	0
108a	Fijnspar	29-mrt	+	+	2
124d	Populier	31-mrt	2	2	2
124f	Populier	10-apr	2	2	1
126g	Populier	4-apr	+	+	1
126v	Populier	?	2	0	0
127g	Populier	1-apr	3	3	1
130n	Populier	?	2	0	0
131h	Populier	?	1	0	0
132k	Populier	5-apr	2	2	1
132v	Populier	-	0	0	0
136l	Populier	6-apr	2	2	2
156x	Populier	12-apr	1	1	1
157t	Populier	-	0	0	0
158k	Populier	16-apr	2	1	1
159q	Populier	?	2	0	0
160l	Populier	?	2	0	0
161t	Fijnspar	8-apr	2	2	1
156e	Populier	-	0	0	0
131u	Populier	-	0	0	0

**HOLENDUIF, 3 territoria**

De territoria zijn gebaseerd op een paar met nest in een halfbakken torenvalkennestkast op goed 2 m hoogte in een populierenbos, een paar dat tweemaal werd waargenomen bij een deels afgeknapt dikke wilg en een paar dat tweemaal werd waargenomen bij een hoge stapel zaaghout, waartussen legio nestplaatsen aanwezig waren.

**BLAUWBORST, 1 territorium**

Het territorium is gebaseerd op een zingende vogel op 27 mei. Het is aannemelijk dat deze Blauwborst eerder in het seizoen een territorium buiten het Hollandse Hout heeft bezet.

**BOOMKLEVER, 36 territoria**

Net als elders in de relatief jonge bossen van Flevoland heeft de Boomklever zich gevestigd in het Hollandse Hout. Inmiddels is sprake van een bloeiende populatie. De soort vertoonde een voorkeur voor oud opgaand populierenbos met een tweede boomlaag (es, eik, haagbeuk), een vrij dichte kruidlaag en veel dood staand hout. Gebreed werd in oude holten van spechten, veelal in dode staande populieren.

**WIELEWAAL, 9 territoria**

Pas op 27 mei werden Wielewalen waargenomen (vorig bezoek op 4 mei). Dat betekent dat de vogels laat in het gebied arriveerden. Ze werden uitsluitend in populierenpercelen waargenomen (n=10 waarnemingen). Daarbij toonden ze een lichte voorkeur (niet significant) voor de jongere percelen, aangeplant rond 1990.

**KRUISBEK, 1 territorium**

Op 9 april werd een verdacht paartje waargenomen in een fijnsparrenperceel in vak 161t. Het mannetje zong fanatiek in de top van een fijnspar, met daarbij een zwijgzaam vrouwtje. Het paartje is een tijdje gevolgd, maar er kon geen zekerheid verkregen worden over de broedzekerheid.



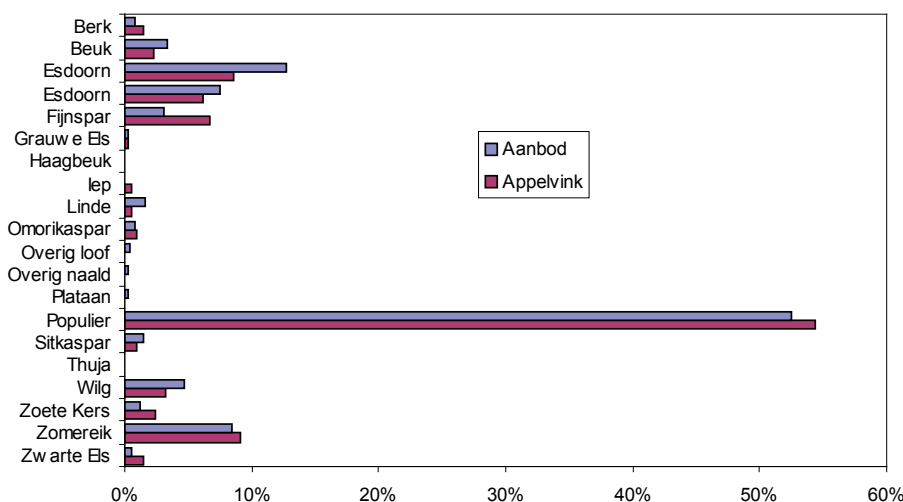
Broedplaats van Boomklever in het Hollandse Hout, 4 mei 2010 (Symen Deuzeman)

**APPELVINK, 181 territoria**

De vele houtsoorten maken het Hollandse Hout waarschijnlijk tot een geschikt broedgebied voor Appelvinken. Daarbij leken ze gebruik te maken van alle boomsoorten, mogelijk met een lichte voorkeur voor fijnspar, omdat deze boomsoort vanwege zijn dekking vroeger in het seizoen geschikt is om te nestelen (Figuur 3).

4.5. Niet-broedvogels en overige fauna

Enkele malen werd een overvliegende Raaf waargenomen boven het Hollandse Hout, meestal



Figuur 3. Aanbod van diverse boomsoorten en aandeel van waarnemingen van Appelvinken (n=406) in de betreffende boomsoort.



afkomstig uit de Oostvaardersplassen en vliegend globaal richting het Natuurpark Lelystad (of verder).

Aan zoogdieren werden Bosmuis, Rosse Woelmuis, Veldmuis (op buizerdnest), Egel, Ree, Vos, Edelhert, Bever en Boomarter waargenomen.

Zoals reeds beschreven onder de Buizerd, werd een slapend mannetje Boomarter verrast onder een bezet Buizerdnest. Op 900 m naar het noorden hing een nestkast, speciaal voor marters en op en onder de kast lag veel poep van een Boomarter.

De Bevers waren het meest actief in vak 135, waar langs de sloot veel bomen waren omgeknaagd en

verse sporen waren te vinden. Zelf hebben we op deze plek geen burcht ontdekt.

Twee Edelherten werden aangetroffen in de vorm van deels vergane kadavers, niet ver van de Knardijk (en dus Oostvaardersplassen). Op een of andere manier zijn de beesten over, langs of door de afrastering gekomen, maar desondanks kort daarop gestorven.

Naar de top van de populier gevluhte Boomarter, na te zijn verstoord uit zijn middagrust onderin een buizerdnest.

## 5. Conclusies en aanbevelingen

Met een leeftijd van ongeveer 40 jaar is het Hollandse Hout een van de jongere bossen in Flevoland, maar heeft het ongeveer dezelfde leeftijd als de andere bossen in Zuidelijk Flevoland, zoals het Horsterwold en het Hulkesteinse bos.

De vogelbevolking loopt weinig achter op de 15 jaar oudere bossen in Oostelijk Flevoland en is met de vestiging van Boomklever en de toch al behoorlijke dichtheden van Kleine- en Grote Bonte Specht, een stuk verder dan het stadium waarin het Hollandse Hout, maar ook het Horsterwold en Hulkesteinse Bos zich 10 jaar geleden bevonden (Griffioen & Wymenga 2000, van Manen 2000). Het lijkt er dus op dat deze jonge bossen op kleigrond zich in snel tempo ontwikkelen tot bossen met een volwaardige bosvogelgemeenschap.

Dat brengt tegelijkertijd met zich mee dat de bijzonder rijke pioniersfase, waarin grote hoeveelheden ruigte- en struweelvogels, maar ook eenden en kiekendieven tot broeden kwamen (Bijlsma 1990, 1994, 1996, 1997) tot het verleden behoren.

Van een aantal soorten dachten we aanvankelijk dat met het ouder worden van het bos de situatie alleen maar beter kon worden (Houtsnip, Grauwe Vliegenvanger en Wielewaal), maar dat heeft anders uitgepakt. Alledrie de soorten zijn aanmerkelijk

schaarser geworden en soms zelfs verdwenen uit enkele van de polderbossen. Voor Houtsnip zijn we er achter gekomen dat dit deels lijkt samen te hangen met bodemsoort, waarbij de soort verdween uit bossen op klei, maar standhield in bossen op zand. Bij de Wielewaal bestaat nog minder houvast: Gedurende de jaren waarin de soort nog talrijk was, werd vooral gebroed en gefoerageerd in populieren (Bijlsma 1995). Inmiddels zijn veel populierenpercelen in de polderbossen gekapt en dit zou een verklaring kunnen zijn voor de achteruitgang, ware het niet dat de afname ook plaatsvond in bossen waar nog volop populieren staan (zoals het Hollandse Hout anno 2010). Voor de Grauwe Vliegenvanger geldt min of meer hetzelfde als voor de Wielewaal.

Desondanks bevatten de polderbossen zoals het Hollandse Hout grotere dichtheden aan bosvogels dan waar dan ook in Nederland. Wij bevelen dan ook aan om de bosstructuur met de vele boomsoorten in het gebied in stand te houden en af te wachten welke verrassingen de toekomst zal brengen.



*Het Hollandse Hout kent niet alleen een hoge dichtheid aan broedvogels, maar is ook ongemeen rijk aan huisjesslakken, zoals te zien op deze foto, gemaakt op 4 mei 2010 in vak 134.*

## 6. Literatuur

- VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2004. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- BIJLSMA R.G. 1990. Broedvogels van het Roggebotzand, Reve-Abbert, Spijk-Bremerberg en Harderbos (Oostelijk Flevoland) in 1989. SOVON-rapport 90/05. SOVON, Beek-Ubbergen.
- BIJLSMA R.G. 1994. Broedvogels van het Hulkesteinse Bos en een deel van het Horsterwold (Zuidelijk Flevoland) in 1994. A&W-rapport 104. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- BIJLSMA R.G. 1995. Wielewalen *Oriolus oriolus* en populieren *Populus spec.* Beneden zeeniveau. Limosa 68: 21-28.
- BIJLSMA R.G. 1996. Broedvogels van een deel van het Horsterwold (Zuidelijk Flevoland) in 1995. A&W-rapport 123. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- BIJLSMA R.G. 1997. Broedvogels van een deel van het Horsterwold (Stille Kern en Bosruiterweg) in Zuidelijk Flevoland in 1996. A&W-rapport 146. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- DEUZEMAN S.B. 2003. Broedvogels van het Roggebotzand en Reve-Abbert (Oostelijk Flevoland) in 2003. SOVON-inventarisatierapport 2003-36. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisaties in proefvlakken). SOVON-Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- GRIFFIOEN R. & WYMENGA E. 2000. Broedvogels van het Hollands Hout en het Praambos in 1999. A&W-rapport 232. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- MIEDEMA H. 2007. Broedvogels van Kotterbos en Praamweg in 2007. A&W-rapport 1002. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- VAN MANEN W. 2000. Broedvogels van het Hulkesteinse Bos en een deel van het Horsterwold in 2000. SOVON-inventarisatierapport 2000/12. SOVON, Beek-Ubbergen.
- VAN MANEN W. 2001. Broedvogels van een deel van het Horsterwold in 2001. SOVON-inventarisatierapport 2001/17. SOVON, Beek-Ubbergen.
- VAN MANEN W. EN DEUZEMAN S. 2009. De broedvogels van het Voorsterbos in 2009. SOVON-inventarisatierapport 2009/08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Bijlage verspreidingskaarten (volgende pagina's).



SOVON Vogelonderzoek Nederland

Natuurplaza (gebouw Mercator 3)  
Toernooiveld 1  
6525 ED Nijmegen  
T (024) 741 04 10

E [info@sovon.nl](mailto:info@sovon.nl)  
I [www.sovon.nl](http://www.sovon.nl)

In het voorjaar van 2010 werd het Hollandse Hout (893 ha) in Zuidelijk Flevoland geïnventariseerd op broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit in opdracht van Staatsbosbeheer Regio Oost. De inventarisatie had ten doel de betekenis van het gebied of delen daarvan voor broedvogels vast te stellen en eventueel beheer te evalueren.

Er werden 57 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan er 47 integraal werden gekarteerd. Aantallen en dichtheden staan in Tabel 2. Acht soorten staan op de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels.

